

MICHAŁ KOZŁOWSKI

ORCID: 0000-0002-9372-9292

JERZY HAUZIŃSKI
(1945–2020)

DOI: 10.15290/sp.2021.29.19

Badania nad światem arabskim w średniowieczu były w Polsce zawsze domeną orientalistów. Duże zasługi położył tu Tadeusz Lewicki (1902–1992), dzięki któremu wydano kilka ważnych tomów serii *Źródeł arabskich do dziejów Słowiańszczyzny*. Dużym osiągnięciem krajowych orientalistów było wydanie w 1973 r. *Małego słownika kultury świata arabskiego* pod redakcją Józefa Bielawskiego. Rozwój arabistyki w Polsce napotykał jednak na trudności z powodu braku wydawnictw źródłowych. Polskie biblioteki nie rozporządzają też wieloma pracami z tej tematyki. Konieczność znajomości języka arabskiego oraz kilku języków obcych była i jest również przeszkodą dla wielu pasjonatów tego tematu. Pomimo tych trudności liczba publikacji dotyczących świata muzułmańskiego w Polsce jest coraz większa. Wzrost zainteresowania arabistyką po 11 września 2001 r. sprawił, iż powiększają się powoli księgozbiory i zacieśniają się więzy z międzynarodowymi ośrodkami badań. Na tym skromnym tle niewątpliwie wyróżnia się twórczość zmarłego prof. Jerzego Hauzińskiego (1945–2020), który był arabistą i historykiem średniowiecza zarazem.

Historyk urodził się w 1945 r. w Poznaniu. W 1970 r. ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Następnie rozpoczął pod kierunkiem Gerarda Labudy prace nad rozprawą doktorską. Jej temat brzmiał *Asasyni – radykalny ruch społeczno-polityczny muzułmańskiego średniowiecza w europejskim piśmiennictwie wieków średnich*. Obrona miała miejsce w 1973 r. Rozprawa była nowatorskim kompendium o asasynach z Syrii i Iranu w historiografii łacińskiego i arabskiego średniowiecza. Jej recenzentami byli: Tadeusz Lewicki i Brygida Kürbis. Prof. Kürbis miała też duży wpływ na ukształtowanie warsztatu historyka jako mediewisty. Następnie w latach 1971–1972

oraz w 1977 r. młody naukowiec przebywał na stażu na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie pod kierunkiem wspomnianego już Lewickiego¹. Tam podjął naukę języka arabskiego w Instytucie Filologii Orientalnej UJ.

Jerzy Hauziński uzyskał habilitację w 1977 r. na Wydziale Historycznym UAM na podstawie rozprawy *Polityka orientalna cesarza Fryderyka II Hohenstaufy*. Historyk następnie pracował na Uniwersytecie Wrocławskim. Od 1988 r. był zatrudniony w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku. W latach 1991–1994 wykładał w Instytucie Filologii Orientalnej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pracował też krótko na Politechnice Koszalińskiej, Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytecie Gdańskim. Najdłużej jednak był zatrudniony w uczelni w Słupsku. Był faktycznie jednym z filarów Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej a następnie Akademii Pomorskiej w Słupsku. W 1989 r. został profesorem nadzwyczajnym, w 1992 r. zwyczajnym. W latach 1990–1995 był dziekanem Wydziału Humanistycznego. Z kolei w latach 1996–1998 – dyrektorem Instytutu Historycznego. Kolejnym etapem było sprawowanie funkcji rektora uczelni w Słupsku w latach 1997–2002. Za czasów jego rządów WSP w Słupsku przekształcała się w Pomorską Akademię Pedagogiczną.

Jerzy Hauziński był od 1988 r. członkiem Komitetu Nauk Orientalistycznych Polskiej Akademii Nauk. W latach 2003–2006 sprawował funkcję wiceprzewodniczącego Komisji Orientalistycznej PAN. Był także członkiem: Komitetu Nauk Historycznych PAN, Komisji Bałkanistycznej PAN (w latach 1991–1993 i 1997–2011 jako wiceprzewodniczący). Wchodził też w skład rad i komitetów redakcyjnych następujących czasopism: „Słupskich Studiów Historycznych” przekształconych później w „Scripta Historica”, „Studiów Arabistycznych i Islamistycznych”, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia”, „Orientalia Christiana Cracoviensia” i „Nowej Polityki Wschodniej”. W 2001 r. Jerzy Hauziński został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta przez Prezydenta RP.

Pod kierunkiem wybitnego badacza doktorat uzyskało sześć osób: Krzysztof Lemisiewicz (*Ustanowienie systemu osmańskiego w Albanii (1385–1506)*, 1992), Marzena Głodek (*Religijne i polityczne wizje Filipa Mézières późnośredniowiecznego prekursora idei zjednoczonej Europy*, 1995)², Jarosław Sochacki (*Stosunki prawnopubliczne między państwem Piastów a Cesarstwem Rzymskim w latach*

¹ J. Hauziński, *Tadeusz Lewicki (1906–1992)*, [w:] *Mediewiści*, t. 4, red. J. Strzelczyk, Poznań 2016, s. 151–159; *idem*, *Więcej niż jedno życie, czyli o profesorze Tadeuszu Lewickim (1906–1992)*, „Litteraria Copernicana” 1, 2014, s. 176–180.

² M. Głodek, *Utopia Europy zjednoczonej. Życie i idee Filipa de Mézières (1327–1405)*, Słupsk 1997.

1032–1102, 2002)³, Jolanta Kazimierczyk-Kuncer (*Uniwersalizm w kulturze Rusi na przestrzeni IX – I poł. XVI wieku*, 2004)⁴, Edmund Burzyński (*Zakon rycerski templariuszy na ziemiach Polski piastowskiej*, 2009)⁵ i Idalia Smoczyk-Jackowiak, (*Mozaika kulturowa dworu wczesnych Plantagenetów w latach 1154–1216*, 2013). W 2016 r. ukazała się księga pamiątkowa poświęcona profesorowi pt. *Na szlakach dwóch światów*⁶.

Zainteresowania badawcze Jerzego Hauzińskiego skupiały się na średnio-wiecznej historii świata muzułmańskiego⁷. Interesowały go relacje cywilizacji islamu z Europą Zachodnią. Nie będzie przesady w twierdzeniu, że był pierwszym polskim historykiem, dla którego dzieje świata muzułmańskiego w wiekach średnich stały się główną domeną badań. Z jego inicjatywy ukazało się kilka antologii przybliżających polskiemu czytelnikowi arabskie teksty źródłowe. Pierwsza ważna praca to *Islam w feudalnych państwach arabskich i krajach ościennych (VII–XV w.)* (Poznań 1976). Badacz dokonał przekładu, opracowania oraz wyboru najważniejszych źródeł arabskich okresu średniowiecza. Nowatorska antologia mająca patronat Gerarda Labudy spotkała się z krytyką Janusza Daneckiego⁸. Trzeba jednak pamiętać, że publikacja zapoznała polskiego czytelnika z nieosiągalnymi inny sposób w polskiej historiografii relacjami źródłowymi. Po latach ukazał się też kolejny wybór źródeł do dziejów basenu Morza Śródziemnego (*Kraje i kultury śródziemnomorskie*, Poznań 1990). Antologia miała ona stanowić pierwszy tom serii *Średniowiecze powszechne od VI do połowy XV wieku. Wykaz tekstów źródłowych*. Niestety, kolejne tomy już się nie ukazały.

Postacią, która przyciągnęła szerszą uwagę polskiego badacza był niewątpliwie cesarz Fryderyk II. Praca habilitacyjna mediewisty była poświęcona polityce tego władcy na Bliskim Wschodzie (*Polityka orientalna Fryderyka II Hohenstaufa*, Poznań 1978). Jej kontynuacją były książki: *W kręgu*

³ J. Sochacki, *Stosunki publicznoprawne między państwem polskim a Cesarstwem Rzymskim w latach 963–1102*, Słupsk–Gdańsk 2003.

⁴ J. Kazimierczyk, *Zrozumieć Rosję. Uniwersalizm w kulturze Rusi od IX do XVI wieku*, Kraków 2008.

⁵ J. Burzyński, *Zakon rycerski templariuszy na ziemiach Polski piastowskiej na Pomorzu Zachodnim*, Wodzisław Śląski 2010.

⁶ *Na szlakach dwóch światów. Studia ofiarowywane profesorowi Jerzemu Hauzińskiemu*, red. A. Teterycz-Puzio, Słupsk 2016.

⁷ Niepełne bibliografie prac zob.: A. Teterycz-Puzio, *Bibliografia prac profesora Jerzego Hauzińskiego za lata 1969–2015*, [w:] *Na szlakach dwóch światów. Studia ofiarowywane profesorowi Jerzemu Hauzińskiemu*, red. A. Teterycz-Puzio, Słupsk 2016, s. 9–19; eadem, *A Complete Bibliography of Jerzy Hauziński*, „Rocznik Orientalistyczny” 74, 2021, z. 1, s. 188–196.

⁸ J. Danecki, „Kwartalnik Historyczny” 86, 1979, nr 1, s. 179–183; J. Hauziński, *Odpowiedź na recenzję J. Daneckiego*, „Kwartalnik Historyczny” 87, 1980, z. 1, s. 277–280.

uniwersalizmu średniowiecznego „*Sacrum Imperium Romanum*”. *Apogeu i załamanie niemieckiej polityki imperialnej w pierwszej połowie XIII wieku*, (Słupsk 1988), *Imperator „końca świata”. Fryderyk II Hohenstauf (1194–1250)* (Gdańsk 2000)⁹ oraz *Fryderyk II Hohenstauf. Cesarz rzymski* (Poznań 2015). Kolejnym ważnym obiektem zainteresowań byli asasyni¹⁰. Profesor poświęcił im szereg publikacji, w tym dwie książki: *Muzułmańska sekta asasynów w europejskim piśmiennictwie wieków średnich* (Poznań 1978)¹¹ oraz *Asasyni. Legendarni zabójcy w czasach krucjat* (Poznań 2016). Hauziński opracował też dzieje kalifatu okresu dynastii Abbasydów w pracy pt. *Burzliwe dzieje Kalifatu Bagdadzkiego* (Warszawa–Kraków 1993; wyd. 2, poszerz. i uzup., Poznań 2016). Inna jego monografia dotyczyła dziejów średniowiecznej Persji (*Irańskie intermezzo. Dzieje Persji w średniowieczu (VII – koniec XV w.)*, Toruń 2008)¹². Hauziński był też współautorem rozdziałów w zbiorowej syntezie historii Iranu¹³. Warto też wspomnieć o jego zbiorze studiów pt. *Tropem muzułmańskich dziejów* (Toruń 2007)¹⁴.

Jerzy Hauziński razem ze przedwcześnie zmarłym slawistą Janem Leśnym¹⁵ napisał też pierwszą w języku polskim *Historię Albanii* (Wrocław 1992). Jej drugie wydanie zmienione i uzupełnione przez Tadeusza Czekalskiego ukazało się nakładem Ossolineum w 2009 r. Historyk należał też do czołówki krajowych znawców wypraw krzyżowych¹⁶. Hauziński był chociażby autorem wstępu do *Czynów Ludwika Świętego króla Francji* autorstwa Jeana de Joinville (Warszawa 2002, wyd. 2 – 2004). Pod jego redakcją ukazała się też praca *Pomorze słowiańskie i jego sąsiedzi, X–XV w.* (Gdańsk 1995).

Profesora poznałem, gdy miałem 17 lat. W korespondencji okazał się jedynym krajowym ekspertem, który odpowiedział na wiele moich pytań dotyczących genealogii wspólnoty rodowej Kurajszytów. Ostatni raz widziałem się z Profesorem na łódzkiej konferencji w 2014 r. poświęconej wileńskiemu

⁹ Recenzje: T. Jasiński, „Roczniki Historyczne” 66, 2000, s. 244–266; M. Smoliński, „Zapiski Historyczne” 2001, z. 2/3, s. 175–179.

¹⁰ *Asasyni, muzułmańscy skrytobójcy. Historia średniowieczna*, z prof. Jerzym Hauzińskim rozmawia B. Janowska, „Ale Historia” 22, 2018, s. 5–6.

¹¹ Recenzja: G. Labuda, „Roczniki Historyczne” 46, 1980, s. 209–212.

¹² Recenzja: W. Fałkowski, „Quaestiones Medii Aevi Novae” 15, 2010, s. 399.

¹³ *Od podboju arabskiego do końca XV w.*, [w:] *Historia Iranu*, red. A. Krasnowolska, Wrocław 2010, s. 289–558, 958–960.

¹⁴ Recenzja: K. Kościelniak, „Przegląd Orientalistyczny” 1/2, 2007, s. 108–109; *idem*, „Rocznik Orientalistyczny” 61, 2008, s. 125–126.

¹⁵ W. Swoboda, *Jan Leśny (1947–1994)*, „Roczniki Historyczne” 60, 1994, s. 263–272.

¹⁶ J. Hauziński, *Dodatek do polskiego wydania*, [w:] *Historia krucjat*, red. J. Riley-Smith, przeł. K. Pachniak, Warszawa 2000, s. 414–425.

historykowi Stanisławowi Kościalkowskiemu¹⁷, gdzie Hauziński wygłosił referat¹⁸.

Profesor Jerzy Hauziński zmarł 24 grudnia 2020 r. 30 grudnia tego roku został pochowany na Starym Cmentarzu w Słupsku. Nauka polska straciła wielkiego arabistę, mediewiści badacza o dużej rozległości zainteresowań. Społeczność akademicka Słupska zaś jednego z rektorów tamtejszej uczelni.

Michał Kozłowski – mgr, historyk, pracownik Wojskowego Biura Historycznego im. K. Sosnkowskiego (Sekcja Badań nad Wojskiem po 1945 r.). Zajmuje się głównie historią historiografii.

e-mail: micha.kozlowski@ron.mil.pl

¹⁷ M. Męcina, *Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. Stanisław Kościalkowski pamięci przywrócony, Łódź 14–15 listopada 2014 r.*, „Przegląd Nauk Historycznych” 13, 2014, z. 2, s. 225–229.

¹⁸ J. Hauziński, *Orientalne pasje Stanisława Kościalkowskiego*, [w:] *Stanisław Kościalkowski pamięci przywrócony*, red. M. Dąbrowska, Warszawa–Łódź 2016, s. 215–226.